

АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИ ИҚТИСОДИЁТИ

16-МАЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШ ВА ҚЎЛЛАБ – ҚУВВАТЛАШ

Маърузачи: и.ф.н. Доц. Хакимов Р.

Тошкент-2021

16-МАЗУ. АГРОСАНОАТ МАЖМУАСИНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШ ВА ҚЎЛЛАБ – ҚУВВАТЛАШ

РЕЖА

16.1.Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати.

16.2.Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифалари.

16.3.Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш шакллари ва усуллари.

16.4.Ўзбекистон Республикаси аграр сиёсати ва уни такомиллаштириш йўналишлари.

16.5.Қишлоқ хўжалиги корхонасини бошқаришда қабул қилинган қарорларни таҳлил қилиш.

16.1. Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати.

Бундай ҳолларда давлатнинг аралашуви ва тартибга солиш механизми — рақобатнинг кучсизланишига йўл қўяди ва ҳатто буни рағбатлантиради. Бозор иқтисодиёти умумий таълим, соғлиқни сақлаш, ижтимоий ҳимоя, узоқ муддатли стратегик иқтисодий муаммоларни етарли даражада тан олмайди ва бу каби муаммоларни “бозор қонуниятлари” орқали ҳал қила олмайди. Бундай ҳолларда давлатнинг аралашуви ва тартибга солиш механизми ижтимоий-иқтисодий ўсишнинг барқарорлигини таъминлайди.

16.1. Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати. (давоми)

- Қишлоқ хўжалигининг самарали фаолиятига кўплаб объектив ва субъектив омиллар таъсир қилиб, шулардан энг кучли ва тез таъсир қиладиган омиллардан бири бу давлатнинг аграр сиёсатидир. Давлатнинг иқтисодиётга аралашуви унинг самарадорлигига турлича таъсир кўрсатади. Пухта ўйланмаган, аниқ ҳисоб-китобларга асосланмаган иқтисодий механизмлардан фойдаланиш соҳани ривожланишига салбий таъсир кўрсатади ва унинг самарадорлигини пасайтиради. Айни пайтда давлатнинг аралашувисиз иқтисодиёт ўзини ўзи самарали бошқара олмайди. Шу сабабларга кўра ҳам ривожланишнинг “ўзбек модели” деб тан олинган тараққиёт йўлининг беш асосий тамойилидан бири давлатнинг бош ислоҳотчи эканлиги билан белгиланган. Бозор иқтисодиёти ижтимоий муаммоларни талаб даражасида еча олмаслиги ҳамда бозор механизмларини шакллантириш, ўрнатиш ва тартибга солиш учун давлатнинг иқтисодиётга аралашуви ва тартибга солиш механизмлари ижтимоий-иқтисодий ўсишнинг барқарорлигини таъминлайди.

16.1. Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати. (давоми)

- Ҳар қандай мамлакат иқтисодиётининг ўсиши ва ривожланишида давлат жуда муҳим роль ўйнайди. Бугунги кунда давлатдан мустақил ҳолда бозор иқтисодиётининг ўзини амалий жиҳатдан тасаввур қилиб бўлмайди. Агросаноат мажмуасининг асосини ташкил этадиган қишлоқ хўжалиги бошқа тармоқлардан фарқ қиладиган, ўзига хос хусусиятларига эга бўлиб, бу ўз ўрнида қишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солишнинг заруратини юзага келтиради, шу билан бирга аграр сиёсатни амалга оширишда ўз талабларини қўяди.

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

ижтимоий, бозор ва ишлаб чиқариш
инфратузилмаларининг ривожланиш
даражасининг пастлиги аграр сектордаги
инвестицион жозибадорликни янада
камайтириб, давлат томонидан қишлоқ
хўжалигига инвестицияларни жалб
қилишда мақсадга мувофиқ ишларни
кучайтириш лозимлигидан далолат беради;

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

қишлоқдаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланиш даражаси халқ хўжалигининг бошқа соҳаларига нисбатан таққосланганда жуда паст бўлиб, ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалик машиналари, трактор ва комбайнларнинг сезиларли даражада қисқариши, мавжуд қишлоқ хўжалиги технопаркларнинг маънавий ва физик жиҳатдан эскириши қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштиришни, соҳада пухта асосланган модернизация жараёнини олиб бориш заруратини янада кучайтиради. Аммо, янгидан шаклланган фермер хўжаликлари иқтисодий жиҳатдан ҳали заиф даврда мазкур муаммоларни дастлабки вақтларда давлатнинг иқтисодий ёрдамисиз ҳал қилиш жуда мушкул.

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

қишлоқдаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланиш даражаси халқ хўжалигининг бошқа соҳаларига нисбатан таққосланганда жуда паст бўлиб, ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалик машиналари, трактор ва комбайнларнинг сезиларли даражада қисқариши, мавжуд қишлоқ хўжалиги технопаркларнинг маънавий ва физик жиҳатдан эскириши мазкур муаммони янада кескинлаштирди.

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

бошқарилмайдиган бозор иқтисодиёти
шароитидаги эркин рақобатлашган
нархлар, монополлашган саноат секторида
монополлашмаган қишлоқ хўжалигига
нисбатан сезиларли даражада тез ўсиши;

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

қишлоқ хўжалигида товар ишлаб чиқаришнинг мавсумийлиги, маҳсулот ишлаб чиқаришдаги ишлаб чиқариш харажатлари билан унинг реализациясидан олинган даромад орасидаги вақтнинг катталиги, ўрта ва узок муддатли кредит ресурслардан фойдаланишнинг объектив заруратини туғдириб, бир томондан гаровга тортиладиган базанинг жуда заифлиги, бошқа томондан қимматли кредит ресурсларининг иқтисодий жиҳатдан кам самарадорлигитижорат банкларидан кредит олиш жараёнини қийинлаштиради;

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

ижтимоий, бозор ва ишлаб чиқариш инфратузилмаларининг ривожланиш даражасининг пастлиги аграр сектордаги инвестицион жозибадорликни янада камайтириб, давлат томонидан қишлоқ хўжалигига инвестицияларни жалб қилишда мақсадга мувофиқ ишларни кучайтириш лозимлигидан далолат беради;

(Давоми)

Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

қишлоқ хўжалиги корхоналаридаги менежментнинг ривожланиш даражасининг пастлиги, эскича фикрлаш ва феъл-атворхўжаликдаги тез ўзгарувчан ички ва ташқи шороитларда мақсадга мувофиқ, самарали бошқарув қарорларини қабул қилиш имконини бермайди, бу эса, қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари учун илмий ва информацион ахборот билан таъминлаш дастурларининг давлат томонидан шакллантириш заруратини келтириб чиқаради;

16.1.Агросаноат мажмуаси тармоқларини давлат томонидан тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашнинг моҳияти ва зарурати.

- Бугунги кунда дунёнинг кўп мамлакатларида давлат томонидан тартибга солиш заруратини ўзига хос эътироф этилади. Иқтисодиёт йўналишида 2001 йилдаги Нобел мукофотини иқтисодиётни, жумладан бозор иқтисодиётини тартибга солишда давлатнинг фаол ролини ёқлаб чиққан учта америкалик олимга (Д. Стиглиц, Д. Акерлоф и М. Спенс) берилди. Улар умуман эркин, ўз-ўзидан бозорнинг ривожланиши иқтисодиётда нотекис шароитни келтириб чиқаради деб, ҳисоблашади.
- Ўткир ва бошқарилмайдиган коллизиялар нобарқарорлик ва инқирозли ўзгаришлар пайдо бўлишига олиб келади. Бу ўз навбатидан давлатнинг бошқарувчанлик роли қонуний ўсиши заруратини талаб қилади.

16.2. Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашдаги асосий вазифалари.

- Агросаноатда товар ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва барқарорлаштириш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, аҳолининг озиқ-овқат билан таъминланганлигини яхшилаш, қишлоқ хўжалиги ва бошқа тармоқлар орасидаги ўзаро иқтисодий паритетни ратционалликни сақлаш, қишлоқ хўжалиги ва саноатда банд бўлганларнинг даромадлари даражасини яқинлаштириш, мамлакат товар ишлаб чиқарувчиларини ҳимоя қилиш давлат томонидан тартибга солишнинг вазифаларидир.

16.3. Давлатнинг қишлоқ хўжалигини тартибга солиш ва қўллаб-қувватлашни амалга ошириш шакллари ва усуллари.

- Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш — иқтисодиётга давлат аралашининг асосий шакли бўлиб, ресурслар ва даромадлар тақсимотига, мамлакатдаги аҳолининг фаровонлиги ва иқтисодий ўсиш суръати даражасига таъсирини ўз ичига олади. Замонавий бозор иқтисодиёти учун давлат томонидан тартибга солишнинг турли-туман усуллари, шакл ва институтларининг мавжудлиги билан характерлидир. Давлат томонидан тартибга солиш маъмурий, ҳуқуқий, бевосита ва билвосита шакллари ва усулларига ажратилади.

КЛАСТЕР

